

Učiteljski list

GLASILO „ZVEZE SLOVANSKIH UČITELJSKIH DRUŠTEV V TRSTU“.

Izhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca. — Uredništvo (slovenskega dela) in upravnništvo v Trstu (15), Via Udine 35, III. Hrvatski dopisi naj se pošiljajo na naslov: Vinko Šepić, nadučitelj u Buzetu. — Izdaja „Zveza slovanskih učiteljskih društev v Trstu“, odgovorni urednik slovenskega in hrvatskega dela Jože Pahor. — List je za člane izdajateljice brezplačen, naročnina za nečlane Lir 24.— — Tekoči pošt. račun. — Tiska Tiskarna Edinost v Trstu.

Št. 7

V Trstu, 1. aprila 1925.

Leto VI.

Samoizobrazba

Mnogo se je več o tom predmetu pisalo, a i govorilo. Naše glasilo nas ptiče, rekao bi, u svakom broju na tu veoma važnu i prepotrebnu akciju. Mislim, da ne će biti odvise, ako se još o tome porazgovorimo. Samoizobrazba je danas za nas najaktuelniji i najpotrebitiji posao u sadašnjem životu.

Na hvalevrijednu inicijativu te na zamjenu ustrajnost našeg vodstva, održali su se zaista naši redovi, da započnu u okružjima sa samoizobrazbenom zadaćom. Konstatira se, da se je stvar u nekim okružjima prilično razmahala, te postigla tu i tamo dosti uspjeha; drugdje je ta akcija još u povoju, a na nekim mjestima još uopće spava.

Oni prvi, koji već od nekoga vremena teku strujom izobrazbe, pokazali su već i svoje uspjehe, što je njima u osobitu korist, a našoj organizaciji na čast i ugled. Te naše prve uzdanice i izvidnice pripraviše nam teren, pokazale nam široko polje rada, i osvjedočili nas, da jedino ustrajnim i marljivim radom možemo da se uzdržimo na moralnoj visini, koja nam pripada po našem zvanju i položaju. Ti prvi borci pokazale nam svojim primjerom, kako moramo, da se zadržimo u tom mučnom položaju i najtežoj kušnji. — I zbija, iza tih prvih pionira digli se i drugi, koji su do sada bili nehaijni za daljni rad. Tako su se dakle pomnožile vrste prvih naših boraca i time učvrstili ideju za napretkom. Što je pak s onima, koji još spavaju san pravednika?

Potrebno je, da se kod ovih posljednjih malo više zabavimo. Ovi, kao da i ne hajju za daljnju izobrazbu. Oni vode, tako zvanu, puževlju politiku. Povukli se u svoje kućice i tu stoje u pozadini, te vegetiraju iz mnogih i mnogih obzira. Potrebno je, da se ta rana tih duševnih nehaijnika otkrije. Te duševne sirote ustvaraju si, da već znadu sve, što im u životu treba. S diplomama što su ih dobili, misle da svršava sva „gnjavanja“ oko daljnjeg učenja. Ovi se ne drže ene naše poslovice: od zipke pa sve do greba za nauk je zgodno doba. Čim odbije peti sat dnevne školske obuke, svršava se sve. I time si veoma teško štogod poduzeti. Ne da im se iz njihove komeditete. Ovi se nisu oživjeli u današnjoj družbi. Žive još uvijek u onom sredovječnom uvjerenju i današnjem ropstvu, te su valjda i osvjedočeni, da je potrebno, da mora i današnji moderni učitelj da izradije i izvršuje samo metodične jedinice u školskoj dobi.

Ne smatra se dosta jakim, sposobnim, a i pozvanim, da može i on ploviti današnjom strujom, te joj dapače i uredjivati tok. Da on se ne smatra sposobnim za takovo duševno probudjenje, jer ne vidi svo-

jim očima i ne čuje svojim ušima što se okolo njega događa. Strah pred silnicima mu zatvara svu dušu i sav mladenački polet, zarobljuje mu razum i srce, te se boji i u samom krugu svoje obitelji da samo i čita, kako se današnja družba bori i kako stvara nove smjernice za bolju budućnost čovječanstva. Novinu, koja ne kad vladajućoj stranci, te pokazuje na opće nedostatke i korupciju, ne čita je, jer se boji da bi mu i taj „corpus delicti“ prouzročio neugodnosti. Izato u svojoj „duševnoj skromnosti“ i duševnoj siromaštini zadovoljuje se samo čitanjem našeg glasila. A često puta i toga upotrijebi za dućan prije nego li ga je uopće razrezao. Pa mu nije ni stalo, da li sve brojeve primi ili ne. I zato nije čudo, ako kod prilike sretne seljaka ili radnika, koji teže za nacrtom, i koji mu pripovijedaju onako po svoju, ali mudro o svjetskom položaju, o današnjoj družbi, o gospodarstvu i dr., ti mudraci željno očekuju nekakav odgovor ili kritiku od svoja narodnoga „uzgojitelja“. — No, taj obično mudro — šuti Loše ekonomsko stanje je prazan izgovor.

Kot takovih plitkih i skromnih duševnih sila, teško je doći do kakovog samoizobrazbenog tečaja. Oni se teško gane iz svoje puževljeve kućice, teško se diskomodiraju, te nadju na stotine izgovora i „argumenata“. Ovakovi ljudi žive samo za danas i za sutra. Nemaju pogleda u budućnost, nemaju nikakve nade u bolji život. Ne umiju da procijene moć kulture i uzajamnosti. Ne cijene ni sebe. Svog idealnog druga zavraćaju frazama: „Ne fantaziraj, ne živi u iluzijama, pogledaj na realnost života“, te zaključuju: „Nama je nemoguće to izvršiti! Tko? Što? Kako? I sve tako se čuje dalje legenda . . .

I zato nam ne preostaje drugo, već da otkrijemo njihove duševne rane, da razgalimo njihovu golotinju, te da djelujemo riječju i primjerom, da se ih izliječi i osvjedoči, da je krvava potreba, da se dignu iz te zadušljive duševne tmene.

Svaki od nas, pa i u najzabitnijem mjestu, i ne dopuštale nam prilike da se sastaje s drugovima u okružjima, barem bismo se morali sami brigati i težiti za širom izobrazbom, da nam se tako duševni obzor raširi i da se moralno jačamo. Ta samoća stvara — veleume. Inače će nas vrijeme, koje dalje teče svojim tokom, zateći nepripravne. A živa je istina, da onaj koji se ne uči, ne samo, da se ništa nova ne nauči, već zaboravlja i ono što zna. Neća se ne zadovolji s mišlju, da je dosta da bude samo po broju pristasa onih prvih. To nije ništa.

Svaki od nas bi morao da bude zreo duševni individuum, koji će eventualno i sam pokretati i stvarati . . .

Krasković.

A naša budućnost?

Glede naše sadašnjosti, znademo. Plaće niske, od koje nam se oduzimlju visoke takse, dočim skućuća raste i raste, i nema izgleda da će sustati na svome putu uvis. Život naš je postao težak. Izdaci

za životne namirnice nadmašuju naš službeni dohodak, pak zato učiteljstvo strada i se zadužuje, ako može gde naći — kredita. Ali toga kredita, učitelj, pa bio odličan muž, teško će uživati dandanas, u ovo doba nestašice kapitala, u doba nepouzdanja i male vere. Jao učitelju, čoga snašle ne-

volje i bolesti u obitelji, te ako je oženjen i obdaren s decom! Nema za nj milosrdja ni Samaritanaca. Ne može on reflektirati na izvanredne novčane potpore u slučajevima bolesti svoje i svojih ukućana. U bolnicu ne može, jer bolničke troškove mora sam snositi, a ovi nadmašuju njegova beriva. Nema mu drugo, nego stradati, oskudevati, bolovati bez lekara i lekarija, a onda... «Verlassen, verlassen bin ich, wie der Stein auf der Strasse...» Žalosna je naša sadašnjica; a naša budućnost? Pa lepa, naravno! Služio sam čitavom dušom u školi i za školu 30, 40 godina; živio sam jedino odgoji mladeži i naroda; promicao sam zvanično i privatno-ljudsku kulturu; na mojim leđima osnovale se, živele i reвноvale razne prosvetne ustanove; širio sam pismenost, znanje, umeće; poučavao sam, pevao, svirao, vrt obradivao, u poljodstvu narod uzgajao; orguljao, bio u Citaonici, u posudilnici i gospodarskoj zadrugi duša i srce, pamet i ruka; narod me hvalio, školski nadzornik takodjer; plaćao sam od svoje plaće redovito mesečno dotični postotak — pak umoran, iznemogao počeo u mirovinu, te u miru beskrbno provesti svoju inače prerano starost.

Ovim čuvstvima prožeto je svačto učiteljsko biće; ovakove misli o svojoj penziji prate učitelja u sve dane njegova mukotrpnog života od prvog do zadnjeg dana njegove uzvišene službe. I on se muči, i on se trapi, on dragovoljno sve zlo, službeno i neslužbeno, zvanično, staleško, obiteljsko i javno, podnaša sve u misli: Proći će i to; doći će dani mira, pokoja i odmaranja — doći će penzionisanje.

Penzija i bezbrižan, obezbeđen «život» starca učitelja, to je njegov san mladenačke i muževne dobe. Doći će ono — dobro, bolje, lakše; doći će mirovina, a s njim mir u slobodi, i sloboda u miru.

Fata morgana... Da vidimo kako je s našim penzijama, onako na krupno.

Učitelji što beše umirovljeni u Istri, nažalost nasilno, dakle prerano, odmerila im se penzija po zakonu od 5. junija 1908. br. 31. Temeljem toga dosti starog istarsko-austrijskog zakona bi našim «mladim» penzionircima nakazana u **lirama** ona penzija što bi im pripala u krunama da još živi pokojna Austrija. — Taj pak zakon davao je učitelju najpre 50% njegove zadnje plaće, a onda 2.4% više za svaku daljnju godinu službovanja preko desete. Učitelju naime sa 10 službenih godina od dana ispita usposobljenja pripadala je 50-postotna penzija; za daljnje godine po 2.4% više do 35. godine službe. Dosadašnjim umirovljenicima današnja vlada i oblast uračunala je za poputbinu u život večni i mučni njihovu pravu zadnju plaću (u lirama): kvin-kvenije, stanarinu, funkcijsku dokladu, više skupe-rinski redoviti doplati (576 lira), te izvanredni skup. doplati (1200 L).

Po ovim kriterijem se do danas u Istri penzionisalo osnovno učiteljstvo. A kako u Trstu i Goričkoj — nije mi poznato.

Znamo pak po prilici kako se godi penzionircima stare Italije. Reć bi da je njima u tom pogledu gore, dočim mi držimo da su u tome na boljem od nas.

Jedan umirovljeni učitelj stare pokrajine nazivlje svoju penziju «pensione di fame».

Naredbom ministra Gentile-ja od 12. 5. 1923. br. 1117 poboljšale se penzije tako «silno», da se iste kretale od 2000 do 4000 lira godišnje uz odbitak taksa i to iza 40 godina službovanja, prema višoj i nižoj dobi života umirovljenih učitelja. Dekretom-zakonom od 10. aprila 1924. br. 539 iznaša najniža penzija učitelja 2500 lira sa 40 službenih

godina te 58 godina života; najviša iznaša 6039 lira sa 55 godina službe te 70 god. života. Da može učitelj postići 4087 lira mirovine (nečistih, odbivši dohodarinu), valja da mu je najmanje 67 godina.

Kada mi samo pročitamo ove visoke brojke starosti i službenih godina — ježi nam se koža. Mi se pitamo: da li moderno doba može dozvoliti i naj-nemodernijoj državi da sili pučkog učitelja da služi crni svoj kruh 40, 50 godina do 60., 70. godine života? Je li to moguće u sadašnji modernoj Italiji?

Mi se pitamo: koji je tomu razlog, da se tako postupi sa narodnim pionirima i kulturonoscima, i sa onim stališem koji stvara vredne građane državi?

I mnogi, mnogi elementarni učitelj Italije gubi nadu u bolje i boljitak u pogledu svoje penzije. Imadu zato svoje razloge.

Vlada je mogla, ako htela, već god. 1922. povoljno rešiti ovo vелеvažno pitanje penzija osnovnog učiteljstva, kada je bila u parlamentu predana osnova penzijskog fonda za osnovno učiteljstvo, koja je bila gotovo jednoglasno poprmljena od sabora, pa i od samog današnjeg predsednika Mussolinija i njegovih pristaša. To je uspeo bivšem ministru Anile u sednici od 24. 6. 1922. No ovaj penzijski projekat nasukao je u Senatu, a onda sprečen oktobarskim polit. događajima iste godine. Učiteljstvo i naredne godine tražilo je uređenje mirovina, ali mu izjavi min. financija De Stefani, da on doduše visoko ceni svoje stare učitelje, ali da mu ne može pomoći. A pomogao je — svim ostalim državnim činovnicima i službenicima; pomagao je čak i železničarima, čuvarima, pa i vratarima raznih ministarstva, a učitelji penzionirci još i danas primaju onu staru «gladnu» mirovinu.

Mi smo zadnji u državi, a mišljamo da smo prvi pogledom na naše po državu znamenito zvanje. Zadnji, zadnji... kod stola!

Kad je plen deliti, vele: **Ne poznamo te, neznana delijo** (junačel); a kod je vojku vojevati, onda viču: Gde si Kraljević Marko?

Nas se ne vidi, nas se ne pozna. Ultimi fra gli ultimi!

Još i danas čeka na rešenje penzijskog nacrtu preko 80 hiljada elementarnog učiteljstva. Čekaju, nadaju se, a međjutim satrveni, zabrinuti, ozlovoljeni rade na polju narodne prosvete. Rade i revnuju, a međjutim im se otkida od mizerne plaće u ime «mirovine» 7% (usve oko 20%), koju možda nikada uživati ne će. Ta ko da postigne čitavu penziju, služeći do 60. ili 65. god. života! Ko je taj junak i kremen!? A jao učitelju, koji radi bolesti ili radi kojeg drugog razloga prerano mora da ide u mirovinu! Valja da pogine ili da prosjači. Ovo je silno poniženje našeg staleža...

Drastičan jedan primer: Učitelj i njegov podvornik beše iste godine penzionisani. Signor maestro, sa svojih četrdesetak službenih godina, živeti će odsad u «miru» sa svojih okolo 300 L, a njegov škol. sluga sa neko četiri stotine lira.

Ova razlika, ovo nepoštovanje učiteljstva, a prema tome i osnovnog školstva, ponizuje ih i ogorčuje do zdvojinosti.

Italija nema danas zadovoljnog svog učiteljstva. Ova žalosna činjenica ponizuje i sramoti državu doma i vani.

Učiteljstvo boluje, glada, ali boluje i školstvo, a s njime kultura! — Učitelji Italije još i danas sa zebnjom u srcu gledaju u tamnu svoju budućnost...

Giovanni Gentile in njegovo delo

Filozof Giovanni Gentile, čegar ime bo prešlo v zgodovino duševnega snovanja sodobne Italije posebno v zvezi s šolsko reformo, ki je podala italijanskemu šolstvu novo, življenja in razvoja zmožno podlago, je mislec, ki ga srečujemo v Italiji, njegovi domovini, že dobrih dvajset let, a je vkljub temu ostali Evropi bil do poslednjih let popolnoma neznan. V misleca in pedagoga je zrastle ob strani velikega esteta Benedetto Croceja, s katerim je skupno urejeval znamenito revijo *«La Critica»*. Oba sta izšla iz istega filozofskega ideala povzetega iz nemških in italijanskih duhovnih tradicij, oba sta se borila proti preperelemu pozitivizmu, akademiji in mrtvim okostenelostim zgodovinskega študija. Ob tem skupnem delu pa sta se polagoma, vsak pod vplivom lastne močne osebnosti, razvila v povsem različnih smereh. V prvih letih razrušenja in kritike dotedanje italijanske filozofske kulture je stal G. Gentile nekako bolj ob strani; kasneje se je pa polagoma osvobodil vplivov močne in samobitne osebnosti Croceja, našel je svojo osebno karakteristično črto, se začel uveljavljati kot kritik Crocejevega idealizma in je polagoma z utiranjem poti lastni filozofski misli dobil tudi sam vpliv na preosnovanje šole in njeno delo. Danes moremo reči, da sta nekdanja sobojevnika in skupna delavca dva različna moža, zastopnika dveh različnih filozofij, ker sta si pri skupnem kritičnem in polemičnem delu ustvarila različno podlago za svojo miselno stavbo. Dočim je izhodišče Crocejevega sistema, ki ga je obrazložil v knjigi *«Estetica»*, v zgodovinski in literarni vzgoji, je nastavljal Gentile svojo miselno pot, obrazloženo v knjigi *«Scuola e Filosofia»* iz vzgoje v šoli. Središče Crocejevega sistema je ideja literature, Gentile pa mu postavil nasproti idejo vzgojnosti. Pri Croceju prevladuje vedno le estetski moment, dočim ostaja Gentile vedno le učitelj, pedagog. Kot genijalna misleca sta se oba dotaknila vseh problemov in polj filozofije: ekonomije, marksizma, politike, prava, zgodovine filozofije, umetnosti, etike, verstva i. t. d. A pri vsem njunem filozofskem delu je opaziti to prvobitno temeljno razliko.

Kot italijanski filozof je Gentile najboljši poznavalec italijanske filozofije; prav za prav je v neki meri ustvaritelj njene zgodovine. Pred njim poznamo posamezne italijanske mislece, ki pa niso bili dotlej ne dovolj upoštevani niti dovolj študirani. Gentile ni samo analiziral in obrazložil mišljenja posameznih važnejših in tudi najneznatnejših italijanskih filozofov, temveč je na osnovi, ki mu jo je dal Bertrando Spaventa, poudaril njihovo prvobitnost, originalnost in karakteristiko. Po njem je iskati začetkov italijanske moderne filozofije v Rinascimento (Telesio, Campanella, Bruno, Vico); ta filozofija je konkretna, zgodovinska, idealistična, ki pripravlja in tvori nekač uvid do Kanta in Hegla. V neki meri ju tudi izpolnjuje. Tako je Gentile ustvaril Italiji njeno duševno premoženje, vložil je filozofsko misel v njen zgodovinski razvoj in je poistovetil razvoj narodne zavesti z razmahom njenih narodnih pridobitev. S tem je poudaril pred tujim svetom obstoj in bistvo italijanske filozofije, ki nosi vse plemenske znake italijanskega naroda.

Na pedagoškem polju je pobil in izgnal herbatizem, ki ga je vpeljal Credaro; uničil je nauk pedagogike kot posebne znanosti nad znanostmi, takozvani vsemožni ključ, ki ga je uporabljati pri vsakem študiju; izgnal je iz šole znanost, podano v suhih formulah in odpravil vsak mehanizem, ki naj bi štel, sešteval in meril vsebino duha. V pedagogiko je

vpeljal neko v šole pojmovanje, poistovetil jo je s filozofijo; dokazal je, da bo le tisti pouk učitelja uspešen, če res v njem živi; zato je po njem potrebno da učitelj svojo duševno last vedno obnavlja in širi. Zato ni sediti učitelja več iz pedagoških vidikov, ampak iz vidika njegove splošne izobrazbe; zakaj Gentileju je ves svet odprta knjiga, iz katere je črpati duševnih snovi za šolo in učenca. Obsodil je tedaj vse, kar je bilo v šoli doslej mehaničnega dela. Izgnal je iz nje vse programe, pomožne knjige, če naj jih ne oživlja živa učiteljeva beseda.

V verskem pogledu je Gentile kot njegov soborec Croce hegelijanec, ker zanj filozofija objema tudi verstvo, ki ga smatra kot nekaj ljudski filozofski nauk. Za verski nauk se je zavzel bolj nego Croce. Odtod tudi njegov odpor in boj proti modernizmu in ni čuda, da je enciklika *«Pascendi»* v pobijanju stremjenja raznih modernistov uporabila njegove lastne argumentacije. Gentile se zaveda velike važnosti religioznega čuvstva v človeškem življenju in ga skuša uprav zato utrditi v otroku že v ljudski šoli. Njegov sistem lahko imenujemo *«mistični ateizem»*. Zanikuje sicer transcendentnost Boga in neumrjčnost duše, toda zaveda se velike važnosti obeh idej, ki jim postavlja nasproti vsevečnosti duha in njegovo neumrjčnost; staremu Bogu postavlja nasproti novega boga, bivajočega v zgodovini človeštva, neumrljivosti človeka pa neumrljivosti njegovega vsevečnega dela. Jezus mu je filozof, čegar resnice so v modernem idealizmu pridobile na vrednosti.

Ni filozofa, ki bi bil tako trdno uverjen o absolutni vrednosti človeške misli. Karakteristika njegovega aktualizma je poudarjanje enotnosti duha v nasprotju z Crocejem, ki rad povdarja duh v njegovi različnosti (umetnosti, logika, praksa, etika). Izsledki njegovih zaključkov vodijo vedno v poudarjanje enotnosti. Narava je duh, pedagogika je filozofija, zgodovina, umetnost, verstvo so tudi filozofija; so duh, oziroma razmišljujoča misel. Njih največji sovražnik je preteklost. Zato je aktualizem filozofija sedanjosti, neposrednega življenja, napor k nadaljnjemu razvoju, kot pekoči žarek, ki se ne bi smel prav nič ustavljati, razpršiti, ampak bi moral bežati naprej, naprej kot trenutek, ki se vtaplja bliskoma v večnost. Mogli bi ga tudi imenovati sestav obnavljajoče se večnosti.

Je vložene v njem nekaj poezije, ki očara, draži in daje novih sil in pomlajuje človeško misel. Zato je ustvaril Gentile preko Croceja svojo šolo. Ker se pa udeležuje pri širjenju lastnih idej tudi kot govornik in predavatelj in je na sploh zelo bojevit osebno, poraja njegovo delovanje gibanje in križanje misli ustvarja množino polemik. Največ polemik in največ bojov mora prestopiti njegova reforma srednjega šolstva. Zavzemlje se za popolno enakopravnost zasebnega šolstva z državnim, ker šolstvo v Italiji propada in ga država sama zaradi pomanjkanja sredstev ne more dvigniti. Država naj podeljuje edino le diplome in si s tem zagotovi kontrolo nad vsem šolskim snovanjem v deželi. Ti nameni Gentileja pa so našli posebno hud odpor vsled strahu, da bi pridobili z njegovo reformo edino le krščanski socijalci, ker le ti imajo dovoljnih sredstev za vzdrževanje lastnega zasebnega šolstva.

Naj navedemo h koncu še nekatera glavnejša dela tega italijanskega filozofa in pedagoga:

Filosofia: *«Teoria generale dello spirito come atto puro»*, (pp. X—244, Bari, Laterza) — **Religija:** *«Il modernismo e i rapporti tra religione e filosofia»*, (pp. VIII—252, Bari, Laterza.) — *«Discorsi di reli-*

gione» (Firenze — Vallecchi). **Pedagogika:** «Scuola e Filosofia» (Palermo, Sandron) — «Sommario di pedagogia come scienza filosofica» (vol. 2, Bari, Laterza) — **Zgodovina filozofije:** «Giordano Bruno

e il pensiero del Risorgimento», (Firenze, Vallecchi) — **O srednji šoli:** «Il problema scolastico del dopoguerra, (Napoli, Ricciardi) Giornale critico della filosofia italiana, Messina, Principato, dal 1920.

Nauk

Mladi tovariši se odtegujejo službenemu kraju in ne morejo pričakati trenutka, da izginijo iz vasi, da jih nihče ne nadleguje in kaj prosi. Koliko je plašljivcev brez najmanjše samozavesti!

Krepki in v celoti zdravi narod, neizčrpn vir in zaloga moči — trdni kmet — pa čaka delavcev, svetovalcev.

Tako mi med drugim piše starejši, izkušen tovariš. Resnično in značilno. Dobra volja bi rada ta nedostatek odpravila in išče vzroke. Različni so in v vsaki sodbi je delna resnica, a najprikladnejša oznaka bi bila nastopna: plašljivci-samoživci ali nimajo zadostne izobrazbe ali pa beže le za lastnimi interesi.

Prvim moramo kazati pot resnice, pot učitelja življenja, imamo dolžnost in sredstva za to; druge — zasledovalce osebnih interesov, ki so zmožni pohoditi vsak in vse —, te pustimo, naj gredo svojo pot razočaranja. Tudi ta je naša dolžnost. Še več: preziranja so vredni kot je svoječasno predlagal hrvaški tovariš. Pojdimo mimo teh, mimo zla! Mogoče jih vendar sreča razočaranje in spoznanje, da so mrtva bitja.

Tovariš, mnogo imaš pristašev, ki kličejo s tabo: Samoživci, pojdite po vijugasti poti, naša je ravna!

V znamenju dninarstva in nepojmovanja vedno bolj cenjenega poslanstva se taki tovariši odtegujejo službenemu kraju, zadovoljni, da jih nihče ne nadleguje. Težka je ta obsodba, ki odpira vso našo revščino. Kaj bi se ne dolgočasili, ko ne pregledamo obširnega polja podeželskega učitelja! Prevelika je oddaljenost med nami in kmetiskim življenjem in premalo poznamo njegove zahteve in potrebe. Preveč se držimo škaterskega duha, ki je visoko nad realnim življenjem kmeta, trdno se oklepajočega trdnih tal — zemlje, iz katere črpa potrebne snovi. V vednem boju z naravo, živi sam naravno in preprosto življenje, na katerem temelji vse ostalo bogastvo.

V žuljavih kmetiskih rokah, in robotosti in neotesanosti je več vrednot in dobrin kot v preziru njegovih utemeljenih zahtev. Svoječasno nisem razumel kmeta, ko mi je dejal, da manjka kmetu pravih učiteljev. Tudi v teh besedah je velika obtožba.

Povprečni kmet ni nasproten izobrazbi in vzgoji, nasprotno: ceni jo večkrat bolj kot izlikani izobraženeec. Kjer pa nam ni tako naklonjen kot bi bilo želeli, je čistočkrat več naše krivde kot njegove. Uvažujmo resnico, da naša pota niso vedno ravna in kmetov pogled vidi dlje kot se to marsikomu

dozdeva. V obče pa ima preveliko skušenj, da ne bi bil skeptik napram vsemu, kar stoji nad njegovim razredom, prežalostna je njegova zgodovina. Vse premalo ga poznamo, premalo nosimo njegovega in vse premalo mu nudimo. Zato so naše sodbe o njem prenahe in zgrešene. Hoteli bi, da bi nas razumel, ko nas ne more, nam slepo sledil, ko nas je preveč zajela kultura, v kateri vidi kmet posebno sedaj svojo pogubo.

Vendar pa moramo kljub vsemu priznati, da je prav nam še najbolj naklonjen. Ni pa to zgolj sebičnost, kot mnogi sodijo, marveč nagon in priznanje in spoznanje, da ima prav v nas največ zaslonbe.

Kaj pa kmetu manjka?

Na to nam odgovori en sam, ko toži o zapostavljanju: medtem ko uživajo ostali stanovi strokovno izobrazbo, je on preziran. Celó v šoli za temeljno splošno izobrazbo se mu «moderni» nauki na škodo prepotrebnih predmetov. Seveda zgrešimo mi tukaj v celiko, v kolikor smo premoderni in nepremišljeno hitimo za eksperimenti delavnosti, gnetemo šolo z raznim artističnim okrasom za najčeseče brezvsebinske razstave in preziramo resnično življenje, ki mu manjka toliko spoštovanja in lepote. Le preradi prerano drvimo za potrebnim preko najpotrebnejšega.

Kmetov boč je vedno težji in vedno bolj se kmet sklepa spoznanja, da mu je treba strokovne izobrazbe.

Nedvomno je tu na prvem mestu nauk o kmečkem gospodarstvu vseh panog, kar bi moralo tvoriti bistveno snov in vseh višjih razredih osnovne šole čó vključno int. teč. in biti obvezno v kmet. — nadečajih. A tudi brez teh je to prva in hvalažna snov za izvenšolsko delo, kjer se nam tudi nudi najlepša prilika vzgajanja in blagodejnega udejstvovanja sploh.

Umevno, da more poučevati le poučeni in vzgajati le vzgojeni.

Ni popolna naša krivda, če nimamo potrebnega znanja v tem nauku; to je pripisati reformam, ki vidijo vse prej nego nižji sloj kmeta. Vendar pa jih je veliko, ki se ne morejo opravičevati s to pomanjkljivostjo.

Ker pa bi to stvarno usposobljeno učiteljstvo obogatelo narod, bilo bi želeli, da bi merodajni krogi skušali izposlovati otvoritev tečajev za to izobrazbo učiteljstva.

Čimveč sposobnosti v nas, tem več v narodu; čim sposobnejši narod, tem večji vir spopolnjenja, kar je smoter pravega učitelja.

Vzgoja k treznosti v šoli

(Konec.)

Mnogo prilike imamo vzgajati k treznosti in poučevati o alkoholu pri prirodoznanstvu, kmetijstvu in nauku o človeškem telesu. Pri prirodoznanstvu moramo vzbuditi v otrocih zanimanje do narave, da jo bodo vzljubili in ob prostem času iskali razvedrila v njeni lepoti namesto v zakajenih krčmah. V kmetiskih otrocih je vzbuditi smisel in veselje do poljedelstva. Ako bodo dobili veselje na polju, v hlevu, v sadovnjaku in pri čebelnjaku, ne bodo iskali piske družbe. Propagirati moramo na-

pravo brezdimnih sušilnic za sadje, ki naj povsod izpodrinejo žganjarske kotle. Načrt in opis take enostavne sušilnice je prinesel lanski «Prerod». Tudi konserviranje sadja in izdelovanje sadnih sokov ljudstvo vse premalo pozna. Mleko, sadje, sadni sokovi, med in razni domači čaji naj bodo protiutež alkoholnim pijačam.

V vinorodnih krajih je treba povedati, da delajo ponekod iz grozdja zdrave brezalkoholne pijače, da se lahko iz njega izdeluje sladkor in da je vživanje svežega in suhega grozdja zelo zdravo. Tudi se mora otrokom pojasniti, da bi se lahko popilo vse pristno iz grozdja narejeno vino, četudi bi se vži-

valo le zmerno, ako bi se ne pilo ponarejeno vino, pivo in žganje. V Ameriki ni padla cena grozdja, ampak narasla po prepovedi alkohola. Iz grozdja izdelujejo brezalkoholne pijače in mnogo ga uživajo svežega.

Velik vtis naredi na otroke, ko jim povemo, da se dela iz krompirja, rži in ječmena alkohol, mnogo ljudi pa strada kruha in celo umira za lakoto. Pri tej priliki je natančno pojasniti, koliko je redilnih snovi v posameznih živilih in koliko v alkoholnih pijačah, da preženemo krivo vero, da te pijače krepijo in rede.

Pri nauku o človeškem telesu povemo in nazorno pokažemo z risbo na tabli, kako vpliva alkohol na stanico, ki je osnova vsega živega, in potem na posamezne organe. O tem je prinesel članke lanski «Uč. List» v 9., 10. in 11. številki. Snov teh člankov se lahko porabi v šoli in za predavanja v društvih in na obiteljskih sestankih. Tudi «Novi Rod» prinaša tozadevna «zrnca».

Tudi pri petju in telovadbi ne smemo pozabiti na vzgojo k treznosti. Učimo otroke peti pesmi protialkoholne vsebine, n. pr. «Najbolje vince za otroke», «Smo junaški abstinenti», «Hvala vodi» i. dr. Pri telovadbi pa povejmo, da dobri telovadci, boritelji in hribolazci ne uživajo alkoholnih pijač.

Šolski izleti se morajo vršiti brez alkohola. Umevno je, da mora biti vse učiteljstvo tudi v tem vsaj na izletu vzgled otrokom.

Dobro uplivajo na abstinentne skupni sestanki vseh abstinentov na šoli ali taki sestanki več bližnjih šol. Ko vidijo abstinenti, da je njihovo število veliko, dobe več veselja in navdušenja za dobro stvar. Na takih sestankih naj najprej kratko govori o alkoholizmu učitelj ali učiteljica, potem pa naj učenci in učenke govore, deklamujejo in pojejo abstinenčne in druge pesmi. Tudi kak dvogovor ali primerna igra naj poži in priljubi take protialkoholne «shode».

— pri nas na Kranjskem je zapravljenost istovetna s pijanstvom. Kranjec — bolje Slovenec — ne zna drugače zapravljati nego za pijačo in v pijači. Tako piše Fr. Milčinski na podlagi osebnih izkušenj, ki si jih je pridobil kot sodnik. Iz navedene trditve in tudi iz naših tozadevnih izkušenj sledi, da storimo mnogo proti alkoholizmu, če navajamo otroke k varčnosti. Na vsaki šoli naj se torej ustanovi šolska hranilnica.

O vzgoji k treznosti naj bi se učiteljstvo pogosto razgovarjalo na svojih sestankih in pri mesečnih sejah, da bi se čimprej vsi oprijeli tega prevažnega dela in bi enotno postopali. Naša «Zveza» pa naj bi sprejela v svojo statistično razpredelnico o šolstvu vsako leto tudi rubriko za šolarje — abstinentne. Pa tudi za take učitelje in učiteljice bi radi izvedeli.

Delajmo pa tudi izven šole za treznost! Predavajmo o alkoholizmu na obiteljskih prilikah, povsod pa dajajmo vzgled treznosti ali relativne abstinence, od te ali one pijače, če že ni mogoče popolne! Zavedajmo se, da se otrok, delavec, kmet in drugi ne bodo vzdržali opojnih pijač, dokler bodo videli učitelja in druge takoimenovane boljše stanovce pri steklenici!

V šoli in izven nje, pri vseh predmetih in pri vsaki priliki moramo poučevati o alkoholizmu in delovati

«Novi rod» 1922. Razposlale so se poedine številke, ki naj se oddajo po 20 st. (dvojne po 40 st.). Sedma letošnja številka (velikonočna) je zakasnila v tiskarno. Izide v nekaj dneh. — Uprava.

Zvezin pevski zbor. Krožki se opozarjajo, da se

proti tej ljudski epidemiji ter vzgajati k treznosti. Že v 1. š. letu začnimo s sistematičnim protialkoholnim poukom in z vzgojo k treznosti! V tem š. letu so otroci še najbolj ubogljivi in sprejemljivi ter najmanj navajeni na opojnine, zato jih moramo že tu pridobiti, da bodo abstinenti vso šolsko dobo.

Protialkoholno delo v šoli naj se vedno vrši brez siljenja, brez pritiska, da ne vzgojimo hinavcev! Izkušnje kažejo, da se da vse doseči zlepa. Otroci sami razvijajo živahno agitacijo za zdržnost in se tudi strogo kontrolirajo.

Abstinenti in abstinentke naj ima vsak razrednik vpisane v posebni beležnici in vsak pondeljek oz., če ta odpade, naslednji dan naj poizve, če je kateri prelomil v preteklem tednu abstinenco. V višjih šolskih letih si lahko izvolijo abstinenti svojega načelnika ali načelnico, ki naj vodi pod razredniškim nadzorstvom zapisnik abstinentov.

Če kateri prelomi abstinenco, se ne sme takoj izključiti iz organizacije, temveč šele, če je nepopoljšljiv in to naredi ponovno. Računati moramo, da imamo opravilo z otroci in z zapeljivci. Pri izključitvi naj vedno sodelujejo tudi učenci, ki so v organizaciji.

Abstinenti, ki so se vse šolsko leto vzdržali vseh opojnih pijač se na koncu leta vpišejo v «Zlato knjigo» in se, če je le mogoče, tudi drugače nagradijo. Tudi tu naj sodelujejo organizirani abstinenti in abstinentke.

Kaj pa naj naredimo z neabstinenti? Tudi te imejmo zapisane in vsak pondeljek jih vprašajmo: kaj, koliko in pri kateri priliki so pili v preteklem tednu ter si to zabeležimo. Paziti moramo tudi na te, da ne bodo delali, kar bi se jim poljubilo. Pridobiti pa jih moramo vsaj za abstinenco od žganja. Pripomniti bi še bilo, da abstinenti-šolarji tudi ne smejo kaditi in se morajo varovati vsake sirovosti.

Vztrajnega dela, velike požrtvovalnosti, ljubezni in pazljivosti je treba, da pridemo pri otrocih do popolne abstinence, s katero hočemo doseči, da bodo trezni, ko bodo odrasli. Pri tem človekoljubnem delu naj nas podpira trdno prepričanje, da bo čez dvajset ali trideset let, ko bodo naši abstinenti in abstinentke dorasli v moše in žene, naše ljudstvo treznejše. Kdor ima skrb za otroke, kdor živi za mladino, kdor je resnični prijatelj ljudstva in mu je mar njegova bodočnost, temu velevala razum in srce, da posveti vse svoje moči vzgoji k treznosti ter s tem poskuša zmanjšati gorje, ki ga proizvaja alkoholizem tudi in še posebno našemu ljudstvu.

Literatura:

1. A. Štupca: Učna snov za pouk o alkoholu v ljudski šoli.
2. F. Mikič: Naše alkoholno gospodarstvo.
3. Dr. Novotny: Alkoholizem.
4. Učitelj v boju proti alkoholizmu. 2 zv.
5. Die Alkoholfrage. Berlin.
6. Prerod 1922., 1923., 1924.
7. Dr. I. Robida: Boj alkoholu.
8. Poročilo o II. protialk. kongresu v Ljubljani 1919.
9. M. V.: Kaj je torej z alkoholom?

vrše vaje okrožij v nedeljo 26. aprila in 17. maja. Vodje krožkov dobe pismena navodila.

Imenike članstva naj pošljejo društva Zvezinemu tajniku. Predsedniku Germku ni do nadaljnjega obvestila radi spremembe naslova ničesar sporočati!

Čitanje u osnovnoj školi

Nije moja namjera, da iznesem tu podrobnu metodiku o čitanju u našoj školi. Tako je već svakome poznato. Hoću da navedem samo neke veoma važne momente kod čitanja, o kojim momentima ovisi i cilj, što ga želimo postići kod tog važnog predmeta.

Kako treba uzgojiti čitaoca, to je opširno razložo i «U. I.» u svoje vrijeme. Stoga ću se ograničiti samo na neke dodatke k tom predmetu.

Gore je spomenuto, da je taj predmet veoma važan. Pa i jest! No, nekoji rekao bi, ne smatraju ga važnim. Ima slučajeva, gdje nije učitelj u satnicu niti unesao čitanje za 4. i 5. god., a nekoji su uneli samo po sata na tjedan. I sve je to potvrdio didaktični ravnatelj. Ako se pak zaista ti ljudi drže takve satnice, onda je čudo božje, ako djeca još umiju stogod da pročitaju. Nekoima je opet čitanje — odmor. Drugi pak puste, da se mehanički čita i čita stranicu za stranicom bez obzira da se usmeno ili pismeno saopćuje sadržaj. Takov postupak kod čitanja ima bolnih posljedica.

Dijete iz svršetka škole slabo ili nikačko čita. A, što je pri tome veliki gubitak, da taj dečko, a kasniji mladić i muž ne će nikako da prione uz nikačko čitanje, jer mu u školi nije usadjen u srce užitek

kod čitanja. Ne poznaje koristi, što se mogu naći u knjizi. Knjiga i uopće štivo mu je mrtva tvar i gnjavaža, koja ga samo sjeća na onu tešku «muću», što ju je morao pregarati kod učenja u školi. — Vrijeme teče, nosi breme, a od takova čovjeka družba nema koristi.

Da se tom zlu stane na put treba mnogo gojiti lijepo, tačno i razumno čitanje. Daj djetetu na volju, da si doma odabere kojegod štivo ili pjesmicu, pa da to pred svima uz najveći muk i uzorno pročita, a onda da kaže sadržaj. Uzmi koju zgodnu knjigu, te pozovi, da jedan čita koje kratko štivo. Ispitaj sadržaj. Drugi put neka sam «mladi učitelj» ispita djecu. Uzmi koje lijepe, lahke i zanimljive pjesme, te im čitaj i vidjeti ćeš, kako ne će nitko ni kašljati. Neke ti skoro ne prodje dan, a da ne obavite što-god o tom predmetu. Uzmi korisne knjige, koledare i. t. d. pa im pokaži, što se sve nalazi unutra. Oh, kako je sve to lijepo i korisno! Uzljubi im knjigu i štivo. Ako nisi uveo knjižnicu, uvedi je, jer školske su im već dosadne, a niti ih imaju. Neke uzljube najprije dječji list, koji im je shvatljiv, a onda proširu, knjižnicu s kojom većom knjigom, ako je nemaš, obrati se desno i lijevo, pa ćeš ju dobiti. A tko da ne bi pomagao te naše mališe uoči njihove duševne smrti?! Na posao dakle!

Krasković.

O sestavljenih besedah

(Nadaljevanje).

III. Zaimek in števniki tvorita spojenke le z neoljudjivimi samostalnikami:

1. a. s samostalničkimimi debli. Te spojenke so prvotni pridevniki, ki so debili samostalni pomen in imenujejo kakovost predmeta po številu kakih njegovih delov: Triglav, trizob, trinog (= trinožnik), Samonog, samoök, samorog, enorog, stonog, stonoga, samoök, samokol, deveterogub (devetogub), samostrin. — Dalje nam imenujejo pojme: samoprid, maloprid, maloprida.

b. s samostalničkimimi debli na — ec in — ka in imenujejo predmet po svojstvu, oz. po številu kakvega njegovega dela in so nastale iz pridevniskih spojenk: (svoje)glav, (svoje)glavec, (svoje)glavka; (sam)oglav, (sam)oglavac, (sam)oglavka; (sam)onog, (sam)onožec; (sam)ouh, (sam)ouška; (sam)ovrat, (sam)ovratec; (sam)ozrn, (sam)ozrnec; (četver)onog, (četver)onožec; (mno)gonog, (mno)gonožec; (mno)gožen, (mno)goženec; (mno)gočlen, (mno)gočlenec; (mal)oust, (mal)oustec; (eno)cev, (eno)cevk. — Obrazilo — ski odpade: (eno)dejanski, (eno)dejanka, (dvo)dejanka; (malo)šolski, (pet)šolski, (pet)šolec, (pet)šolka. — Iz pridevniskih sestavljenk: (prvo)rojeni, (prvo)rojenc, (prvo)rojanka (prim. novo rojeni: novo)rojenc, novo)rojanka).

c. s samostalničkimimi debli na — je: pet)letje, sto)letje, tiso)letje, pol)letje, dvomese)če, trimese)če, samo)čutje, samo)oblastje, samo)pomo)če, samo)pos)estje, samo)zakonje, malo)dušje, malo)umje, mnogo)bes)edje, mnogo)kotje, mnogo)pesti)če, enako)mo)če.

č. s samostalničkimimi debli na — stvo: samo)ušstvo, samo)voljstvo, mnogo)boštvo, mnogo)detstvo, mnogo)moštvo, mnogo)ženstvo, mnogo)prašništvo.

2. Spojenke z glagolskimimi debli:

A. a. iz prehodnih nedovršnih glagolskih debel: samo)jed, samo)jeja (je sam, sama), samo)kov (kuje sam), samo)strel, samo)strela (strelja sam, sama), samo)var (vari sam), samo)hot (hoče sam), samo)vöz (vozi sam).

b. iz povratnih nedovršnih glagolskih debel: samo)gib (giblje se sam), samo)gläs (glasi se sam),

samo)kres (kreše se sam), samo)ljub (ljubi se sam), samo)net (neti se sam), samo)pah (paha se sam), samo)tvor (tvori se sam), samo)ök (uči se sam), samo)užig (užiga se sam).

c. iz neprehodnih nedovršnih glagolskih debel: samo)ök (teče sam).

B. Spojenke z glagolskimimi debli na — ec ali — ka:

a. iz prehodnih nedovršnih glagolskih debel: samo)strel)ec (strelja sam), samo)pre)ljka (prede sama), samo)drž)ec (drži sam).

b. iz povratnih nedovršnih glagolskih debel: samo)hval)ec (hvali se sam), samo)ljub)ec (ljubi se sam), samo)more)ec, samo)mor)ka (mori se sama), samo)se)vec, samo)sev)ka, samo)se)jec (seje se sam), samo)skrun)ec (skrni se sam), samo)zvan)ec (zove se sam).

c. iz neprehodnih nedovršnih glagolskih debel: samo)rast)ka (raste sama), samo)trž)ec (trži sam), samo)vlad)ec, samo)vlad)ka (vlada sama), samo)vele)vec (veleva sam).

Vse te spojenke z glagolskimimi debli pomenijo delujoče predmete. Če spojenka ne imenuje delujočega predmeta, ni pravilna. Samopev ne poje sam, pa se tudi ne poje sam. Ta pojem moramo imenovati enoglasni spev (glej zgoraj). Samopis ne piše sam, ker pomeni monografijo. Samopis bi se smel imenovati kak stroj, ki bi sam pisal.

Samobran, samolov, samomam, samomor, samožig se ne brani, lovi, mami, mori, žge sam. Če bi imenovale te spojenke delujoče predmete, bi bile pravilne. Namesto samobran bi smeli imenovati ta pojem samobranstvo, kot je domobranstvo, ki brani dom in samobranstvo je tudi tak pojmovni samostalni; samobranstvo je delovanje človeka, da se sam brani. Prav takšni so samolov, samomam, samomor, prav samolovstvo, samomamstvo, samomorstvo, ki značijo delovanje človeka, da se sam lovi, sam mami, sam mori.

Samosij in samoräst sta nepravilni, sij in räst ne smeta tvoriti spojenke. Pravilno pa je samosij (sije sam), samoraslost, dejanje, ki se samo izvršuje in se nanaša na kak predmet.

Samovid je nemogoč, ker je vid iz dovršnega glagola. Imenovati bi ga smeli samozör. Prav tako sta nemogoča samovidec in samoslišec, ker sta vid in

sliš iz dovršenega glagola. Prav bi bilo samogledec. (Prav tako je napačno očividec, prav bi bilo očigledec. Namesto očigledec je lepše: priča, ali: prisotni.)

C. Spojenke z glagolskimi debli na-stvo:

a. iz prehodnih nedovršnih glagolskih debel: samoskrbstvo, samoprodajstvo, samosilstvo, samoupravo, maloverstvo.

b. iz povratnih nedovršnih glagolskih debel: samohvalstvo, samokvarstvo, samomorstvo, samodržstvo.

c. iz neprehodnih nedovršnih glagolskih debel: samotrštvo, samovladstvo, samodovoljstvo, samoveljstvo.

d. Spojenke z glagolskimi debli na-je:

a. iz prehodnih nedovršnih glagolskih debel: samosilje, samopisje, mnogovezje.

e. iz prehodnih nedovršnih glagolskih debel: samosilje, samopisje, mnogovezje.

3. a. Spojenke s pridevnikom, ki značijo način kakovosti in ki so nekdanji pridevniki: Samoživ.

b. Spojenke s pridevnikom na-ec in-ka: dvoživka.

4. Spojenke z neločljivimi samostalniki, ki so preobrazbe iz pridevniških tvorb na-ež, -ik, -ica in te:

a. iz samostalniških debel: (samokolen) samokolnica; (samosrajčen) samosrajčnik; (samopriden) samopridnež, samopridnik, samopridnica; (poldneven)

poldnevnik, poldnevica; (enodneven) enodnevnica; (dvorazreden) dvorazrednica; (trobarven) trobarvnica; (enoleten) enoletnica, dvoletnica (rastlina); (dvo-ličen) dvoličnež; (malodušen) malodušnik, malodušnica; (malosrčen) malosrčnik; (maloleten) maloletnik, maloletnica; (malomesten) malomestnež; (maloumen) maloumnež, maloumnik; (ničvreden) ničvrednež, ničvrednica; (mnogobožen) mnogobožnik; (mnogojezničen) mnogojezničnik; (mnogokratni) mnogokratnik; (mnogozložen) mnogozložnica; (trikoten) trikotnik.

b. iz povratnih nedovršnih glagolskih debel: samoglasen) samoglasnik, samoglasnica; (samohvalen) samohvalnik; (samokresen) samokresnica; (samopašen) samopašnež, samopašnik, samopašnica; (samoslepen) samoslepnik.

c. iz neprehodnih nedovršnih glagolskih debel: (samoraseln) samoraselnik; (samostojen) samostojnik; (samogolten) samogoltnež, samogoltnik, samogolt-nik, samogoltnica; (samovladen) samovladnik, samovladnica.

d. iz pridevniških oblik: (samostalnik; (samoraščen) samoraščnica; (ničvreden) ničvrednež, ničvrednica.

(Dalje.)

Iz organizacije

Samoizobraževalni sestanki.

Idrija. 2. februarja: Pogodbena in državno pravo; 18 udeležencev.

Sežana. 5. februarja: Pravičnost in pravo; 14 udeležencev.

Jelšane. 5. februarja: Bistvo družnosti; 5 udeležencev.

Dobrovlje. 5. februarja: Pomen izobraževalnih krožkov; 14 udeležencev.

Vreme. 8. februarja: Krekovo življenje; 8 udeležencev.

Črni Vrh. 15. februarja: Uvod v sociologijo; 3 udeleženci.

Prvačina. 15. februarja: Družba in posameznik; 9 udeležencev.

Podgrad. 15. februarja: Družba in posameznik; 12 udeležencev.

Št. Peter na Krasu. 26. februarja: Zavest in etična vzgoja; 23 udeležencev.

Seja upravnega odbora se bo vršila o Vel. noči.

Učiteljsko društvo za goriški okraj zboruje v Gorici 2. aprila t. l. ob 10. uri s sledečim dnevnim redom: 1. Predsednikovo poročilo. 2. Literarno predavanje prof. Lorenzonija. 3. Delo v stanovskih krožkih. 4. Razni nasveti in predlogi. K polnoštevilni udeležbi kliče — odbor.

«Novi rod». Šesta številka se je razposlala v 2800 izvodi in sedma še nekoliko preseže to število. Obrnili smo se ponovno v nekatere kraje, kjer lista ni, posebno na Tolminskem, a ni niti odgovora. Nekdo je bil vendar vsaj toliko priazen, da je pri šesti številki sporočil, kako gre že letnik h kraju in se ne izplača več naročanje za letos....

Razno

Naše šolsko vprašanje. Z našim šolskim vprašanjem se ukvarja v številki 1. marca revija «L'ordine nuovo». Posnemamo nekaj značilnejših mest, kako se presojajo naše šolske razmere:

Šolski samoupravi, ki je prinesla vsem avstrijskim narodom velikih koristi, se je zahvaliti, da so Slovenci Jul. Krajine prej skoro analfabetsko ljudstvo, dosegli v dobi 50 let tretje mesto (za Nemci in Čehi) v splošni izobrazbi. Pri njih je analfabetstvo izginilo. To kulturno dejstvo, ki sem ga nalašč hotel poudariti, je velike važnosti in se mora resno upoštevati. To dejstvo je in bo ovira, ki bo onemogočila vse napore reakcionarne in smešne politike, da bi se raznarodili Slovenci in sploh vsi Slovani Julijske Krajine, one raznarodovalne politike, ki se ne sme mešati z objektivnimi činitelji, radi katerih se vrši narodna asimilacija brez in tudi proti človeški volji.

Politično so Slovenci Jul. Krajine kot ubožno ljudstvo v enakem položaju kakor ves italijanski proletarijat. Le da so na slabšem: jezikovno nimajo več nikake pravice; ne morejo rabiti svojega jezika v javnih uradih; število slovenskih šol se stalno manjša; slovenski učitelji se odpusčajo in njih mesta

zasedajo italijanski. Danes je v Julijski Krajini da ali ne 700 slovenskih učiteljev, med tem ko jih je bilo še l. 1920. okrog 850. Pruski raznarodovalni sistemi so se vpeljali v Jul. Krajini, da bi se raznarodili Slovenci. V vseh I. in II. razredih slovenskih in hrvatskih osnovnih šol se je uvedla italijansko kot učni jezik. To se bo nadaljevalo, dokler ne bodo popolnoma poitalijančene slovenske šole. To nastopanje proti slovensčini občuti slovensko ljudstvo kot barbarsko žalitev. Ne le to: videč, da so bili v teh pokrajinah stari izkoriščevalci in tlačitelji italijanske narodnosti, videč, da so bili tisti, ki so vedno branili Slovincem in Hrvatom posluževati se lastnega jezika v javnih uradih in celo na sodiščih, italijanske narodnosti in da so ital. narodnosti tisti, ki danes zanikujejo Slovincem in Hrvatom pravico do pouka v edinem jeziku, ki ga poznajo, se ni čuditi, če zaostali del ljudstva vidi v vseh Italijanih izkoriščevalce in tlačilce. Prav nič se ne bi bilo čuditi, če bi Slovenci žalovali za staro Avstrijo.

Preganjanje učiteljstva. V rimski zbornici se je obravnaval proračun učnega ministerstva za finančno leto 1925/6. Ob tej priliki se nihče ni spomnil preganjanj slovenskega učiteljstva, kakor se ga ni

spomnil v jeseni lanskega leta. Pogosto čujemo za-
trdila, kako da je šolsko vprašanje pri nas eno naj-
važnejših vprašanj, če ne glavno, a za šolo in učitelj-
stvo in časa. Kvečjemu če je čas, da se po časnikih
razglaša, koliko se je za šolstvo storilo, koliko neven-
ljivih zaslug si je ta ali oni pridobil. Ljudje itak ne
vidijo, da je to pesek v oči. Slovensko učiteljstvo pa
bo počasi izginilo s šol vzlic zagotovilom, da je
šolsko vprašanje naše najvažnejše vprašanje in vzlic
vsem zaslugam po časnikih.....

Strahovi. 21. marca se je zbrala deseterica tovari-
šev v Šempasu na krožkov sestanek. Pred čebelnja-
kom je hotel imeti tov. Berce predavanje o čebelar-
stvu. Ali si morete misliti nevarnejši zločin? Prišel
je orožnik in povabil t. Bašo na orožniško postajo.
Tu je kr. brigadir zahteval, naj pokažejo dovoljenje,
grozil je s podprefektom in proveditorjem ter je
naposled ukazal, naj se vsi razidejo.

Kakor je videti, hodijo pri nas o belem dnevu
strahovi okoli. Ali pa so stvari postale tako kruto
resne, da se kujejo zarote kar javno na šolskih vrtilj
pred čebelnjakom! Da po pravici povemo, postopanje
proti zarotnikom na šolskem vrtu nam prav nič ne
imponira. In tudi nič ne bo doseglo, ker smo na tak
veter preveč navajeni. Bilo bi vendar manj neresno
in modrejše, če bi se slične zarote raje kar v miru
pustile! Sicer ne škoduje, če se učiteljstvo temeljito
priučiti takim šikanam, ker mu bodo naposled prav
toliko mari kot lanski sneg. Vendar bi se lahko upo-
števalo vsaj to kar zakon pravi o zasebnih sestankih,
ki jih nihče ne more legalno zabranjevati.

Višji organi bi take stvari lahko sodili s pametnej-
šimi kriteriji, tudi če ne delajo razlike med čebelar-
stvom in na pr. iredentizmom, ali celo med socijo-
logijo in, recimo, socijalistično propagando. Da bi jo
delali nižji, ne pričakujemo, zato pa plašijo strahovi
pri belem dnevu in se kujejo zarote že kar okrog
čebelnjakov. O strahovi, strahovi!

Sedanji učni minister ekscelenca Fedele je, kakor
pišejo liste, prišel na svoje visoko mesto kot na-
spretnik Gentileja in vseh njegovih reform. Ne-
davno sta se tudi javno sprla in morda se bosta še.
Ni pa strahu, da bi se sprla radi učnega jezika v
takozvanih drugorodnih šolah. Tudi ekscelenca
Fedele natančno ve, kaj je edino pravo, pedagoško
in kulturno na »drugorodnih« šolah. Zato bo ščitil
nesmrtna Gentilejeva načela vsaj do konca svojega
ministirovanja vzlic vsej jezi. Upajmo, da bo nje-
govo ministirsko življenje daljše kot Casatiјеvo.

Prosveta in politika. Jugoslovensko učiteljstvo je
preživelo v letu 1924. burne čase. Z nastopom
Davidović-Koroščeve vlade je zapihal drug politi-
čen veter, katerega je občutilo posebno slovensko
učiteljstvo. Odstavljeni so bili prejšnji višji šolski
funkcionarji. Pri nameščanju novih je gledala vlada
v prvi vrsti na politično prepričanje. Sprčo hitrega
menjevanja oseb posebno na vodilnih mestih, je
zavladal v prosveti nered. Po padcu demokratične
vlade pa so sledila zopet odstavljajna. Tako poče-
njanje pa je za prosveto vse prej kot zdravo.

Organizacija UJU se bori ves čas po vojni sem
za neodvisnost prosvete. Vendar je šla vlada preko
njenе volje s tem, da je ukinila okrajne in deželne
šolske svete ter je podredila krajevne prosvetne
zadeve velikim županom, to je političnim organom.
Posledice te odredbe občuti pač najbolj učiteljstvo
in posredno tudi šola.

Za primer, ki posebno osvetljuje razmere, nave-
demo slučaj tov. Mrcine. — Pred nastavitvijo tov.
Mrcine je Orjuna priobčila o njem nekatere ne-
resnične vesti, katere pa je pozneje preklicala.

Medtem pa so se izvršila imenovanja in tov. Mrcina
ni dobil zaprošenega mesta. »Učit. Tov.« pravi na
koncu notice po kateri posnemamo: — Sumničenje
v Orjuni je vseeno imelo nekaj vpliva na imenova-
nje in bi skoro rekli, da je kljub popravku dosego
svoj namen.

Novi naučni minister, g. Pribečević, penzionisao
je u Sloveniji ove škol. nadzornike: Franca Škulja,
Josipa Novaka, Fr. Lužira, Janka Grada i Ivana
Štokaza. — Po predjašnjoj vladi umirovljeni
Engelbert Gangl odredbom novog naučnog mini-
stastva opet bi upostavljen u svome položaju i
radu.

Urednik beogradske »Narodne prosvete«, g.
Milan Stanković, bio je dosad ministarskim rešenjem
oslobođen od podučavanja, da može vršiti uredni-
čke dužnosti.

Prosvetno odeljenje u Ljubljani predalo je
Ministarstvu nacrt programa za predavanje srpsko
hrvat. jezika u Slovenskim školama. — Srednješkolski
hrvatski maturanti odsele će biti ispitani iz
slovenske književnosti.

† **Dr. Pavel Turner.** V Krčevini pri Mariboru je
umrl 25. septembra m. l. vzoren slovenski rodoljub
dr. P. Turner. Rojen je bil leta 1842. v Framu. Vse-
učilišče je študiral po raznih središčih drugih držav,
kjer je bil tudi: vzgojitelj mladih aristokratov. Pre-
potoval je večkrat vso Evropo, neumorno se zani-
mal za družabno življenje velikih narodov ter o tem
prijudno poročal v slovenske liste, začevši že l. 1865.
v Bleiweisovih »Novicah«. V »Ljubljanskem zvonu«
je priobčeval lepe potopise pod imenom »Ahasver«,
sicer pa je bil s svojo svetovno izobrazbo v vednem
stiku s slovenskimi pisatelji in rodoljubi. Mnogo je
podpiral dijake, umetnike in pisatelje ter živel v
idealih za domačo kulturo. Tudi svoje veliko pre-
moženje je podaril visokoškolski mladini. Slava
Turnerjevemu spominu! F. F. L.

Književnost in umetnost

«Hlapec Jernej in njegova pravica». Veliko Can-
karjevo delo je izšlo v italijanskem prevodu: «Il
servo Bortolo e il suo diritto». Prevedel ga je
Cankarjev prijatelj Ivan Regent, v družbi z učite-
ljem J. Sussekom, izdala ga je tržaška založba
«Parnaso» v navadni in luksuzni izdaji, kakršne
Cankarjeva dela med nami niso doživela doslej. V
razkošni izdaji je pet risb Milka Bambiča, ki ilu-
strira letošnji »Novi rod«.

V kratkem predgovoru pravi med drugim preva-
jalec I. Regent sledeče:

Ivan Cankar, čegar spominu posvečamo ta prvi
prevod njegove bogate in lepe proizvodnje, zasluži,
da se čita in študira. Premoženje, ki ga je zapustil
slovenskemu slovstvu, ne sme ostati skrito Italija-
nom: in ne smejo ostati skrite bednim in nesrečnim
dela njih velikega pesnika, njih velikega pisatelja.

Kdor bi želel italijanski prevod Cankarjevega dela
(cena 6 L.), se lahko obrne na uredništvo našega
lista.

IZ UPRAVE »NOVEGA RODA«.

Prosimo poverjenike, ki so v zastanku s plačili
prejetih šestih številčk tekočega letnika, da porav-
najo zastalo.

Dolžniki za prejšnje letnike se zadnjič opomi-
njajo, da poravnajo svoj dolg.